

УДК 631.1.016:636.5

ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА В РІЗНИХ КАТЕГОРІЯХ ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ

Є. Петруша, д-р с.-г. наук, проф.,

С. Нагорний, канд. с.-г. наук,

*Харківський національний технічний університет сільського
господарства ім. Петра Василенка*

В. Прудніков, д-р с.-г. наук, проф.,

Харківська державна зооветеринарна академія

У статті наведені матеріали аналізу стану галузі птахівництва з динаміки чисельності поголів'я птиці, показників виробництва яєць та м'яса птиці в різних категоріях господарств України за період з 1990 по 2011 роки, а також напрямки розвитку галузі.

Ключові слова: *птахівництво, виробництво, яйця, м'ясо, продуктивність, рентабельність.*

Постановка проблеми. Птахівництво – галузь тваринництва, основним завданням якої є забезпечення населення країни та переробної промисловості продукцією тваринного походження. Основною відмінністю птахівництва від інших галузей тваринництва є скоростиглість птиці. За короткий термін птиця дає велику кількість високоцінних продуктів – яєць і м'яса. Поряд з ранньою продуктивною і статевою зрілістю сільськогосподарська птиця відрізняється високими відтворними якість, інтенсивним ростом, високою продуктивністю і життєздатністю, а також досить невисокими витратами кормів на одиницю продукції.

Виробництво продукції птахівництва в Україні до 1991 року і в даний час здійснюється в громадському і приватному секторі. При цьому в громадському секторі були створені спеціалізовані птахівницькі господарства – птахофабрики з виробництва яєць або м'яса птиці, в основному курей, індиків, качок і гусей. В господарствах населення різні види домашньої птиці в основному розводили для власних потреб в продуктах птахівництва.

Птахофабрики були збудовані за типовими проектами, в яких використовували серійне обладнання. Вони мали достатню кількість підготовлених спеціалістів і кадрів масових професій. Ці господарства знаходились під адміністративним контролем централізованих керівних органів, користувалися послугами наукових установ, ветеринарних, хімічних та інших лабораторій, що давало змогу будувати технологічний процес виробництва продукції птахівництва згідно з нормативами і забезпечувати

досить високий рівень середньорічного виробництва продуктів птахівництва в країні.

Аналіз останніх даних. В Україні після розпаду СРСР, внаслідок розриву економічних і господарських зв'язків між бувшими республіками зросли ціни на корми, енергоносії та технічні засоби виробництва, що призвело до різкого спаду обсягів виробництва яєць та м'яса птиці і до значного зниження ефективності птахівництва. При цьому найбільш енергоємні підприємства по вирощуванню молодняка птиці на м'ясо у більшості припинили виробничу діяльність, а менш витратні – по виробництву харчових яєць, зменшили потужності і виробництво продукції [1]. Загальна чисельність поголів'я птиці в усіх категоріях господарств країни за перші 5 років після розпаду зменшилась майже на 40%, обсяги виробництва яєць на 42%, а рентабельність їх виробництва зменшилась з 34,2 до мінус 3,7%. Обсяги вирощування і реалізації м'яса птиці у живій та забійній масі за цей період скоротилися у 3 рази, і рентабельність його виробництва зменшилась з 9,9 до мінус 51,6% [2]. Крім того, технічне обладнання по забезпеченню технологічних процесів виробництва продукції птахівництва за роки експлуатації (60-ті - 80-ті роки минулого століття) практично не оновлювалося, набувало природного старіння і потребувало інтенсивного переоснащення в напрямку енергоресурсозбереження та більш глибокого застосування засобів автоматизації управління виробництвом.

В наступні роки здійснювалось поступове відновлення показників розвитку галузі птахівництва [3] і тому є важливим розкриття напрямів, за рахунок яких це відбувалося.

Мета дослідження. Завданням досліджень було проведення аналізу особливостей виробництва продукції птахівництва у різних категоріях господарств України за період 1990 – 2011 роки.

Результати досліджень. Аналіз динаміки чисельності поголів'я птиці усіх видів за період з 1990 по 2011 роки показав (табл. 1), що особливо значне зменшення поголів'я птиці відбувалося протягом перших 10 років у сільськогосподарських підприємствах. У порівнянні з 1990 роком поголів'я птиці в усіх категоріях господарств скоротилося у 2, у сільгоспідприємствах – у 5,2 рази, а в господарствах населення – лише на 15%.

Таблиця 1 – Чисельність поголів'я птиці в Україні,
млн. голів на кінець року

Категорії господарств	Роки		
	1990	2000	2011
Сільськогосподарські підприємства	133,0	25,4	105,7
Господарства населення	113,1	98,4	95,1
Усі категорії господарств	246,1	123,8	200,8

В подальші роки, в результаті створення в регіонах країни птахівницьких асоціацій і впровадженням нових енергоресурсозберігаючих технологій, розпочався процес стабілізації і поступового нарощування поголів'я птиці. В господарствах населення протягом 2000 – 2011 років поголів'я птиці становило 89,2 – 95,7 млн голів, у сільгосп підприємствах з 2000 по 2005 року – зросло до 66,6 млн. голів, або в 2,6 рази, а до 2011 року – до 105,7 млн. голів, але ще не досягло рівня 1990 року. Загальна чисельність птиці в усіх категоріях господарств у 2011 році проти 2000 року стала більшою на 77 млн. голів, або на 62%.

Зростання обсягів виробництва тваринницької продукції забезпечується не тільки збільшенням продуктивного поголів'я, а й за рахунок підвищення рівня селекційно – племінної роботи і продуктивних якостей наявного поголів'я. Дослідження даних про результати виробництва яєць в різних категоріях господарств свідчать про значне покращення яєчної продуктивності птиці (табл. 2) та збільшення обсягів їх виробництва.

Таблиця 2 – Показники виробництва яєць в Україні за період 1990 – 2011 рр.

Категорії господарств	Показники	Одиниці виміру	Роки		
			1990	2000	2011
Сільськогосподарські підприємства	Виробництво яєць усіх видів птиці	млн.. шт.	10126	2977	11738
	Одержано яєць від 1 курки-несучки	шт.	214	213	286
	Реалізовано яєць усіх видів птиці	млн.. шт.	8688	2644	10790
	Реалізаційна ціна 1000 яєць	грн..	-	191,1	521,5
	Рентабельність виробництва яєць	%	27,5	9,0	38,8
Господарства населення	Виробництво яєць усіх видів птиці	млн.. шт.	6161	5831	6952
Усі категорії господарств	Виробництво яєць усіх видів птиці	млн.. шт.	16287	8808	18690
	в т. ч. на душу населення	шт.	314	179	409
	Споживання на душу населення	шт.	272	166	310

Виробництво яєць в господарствах населення у 2011 році перевищило рівень 1990 року на 791 млн. шт. при поголів'ї птиці відповідно меншому на 18 млн. голів. Істотне зростання продуктивності птиці і ефективності птахівництва яєчного напрямку продуктивності відбулося у громадському секторі, тобто у сільськогосподарських підприємствах. Перевищення рівня 1990 року становило у 2011 році: по валовому виробництву яєць усіх видів

птиці на 15,9%; по одержанню яєць від 1 курки-несучки з 214 до 286 штук, або на 24,2%; по рентабельності виробництва яєць з 27,5 до 38,8%, або на 11,3%. Загальний обсяг виробництва яєць в усіх категоріях господарств за досліджуваний період зріс на 14,7%, в тому числі на душу населення збільшився з 314 до 409 штук або на 30,2%, а річний рівень споживання яєць на 1 особу зріс з 272 до 310 штук, або на 14%.

Покращенню стану птахівництва сприяло створення на початку двохтисячних років регіональних асоціацій, до складу яких входять птахівницькі підприємства, науково-дослідні установи та комбикормові заводи, які виконують комплексну програму спрямовану на збільшення обсягів виробництва продукції птахівництва, технічне і технологічне переоснащення підприємств та впровадження нових кросів і технологій. Менеджери і спеціалісти асоціацій здійснюють економіко-технологічний менеджмент на оптимізацію виробничої, фінансової і маркетингової діяльності. За спеціалізацією птахівницькі підприємства асоціацій поділяються на: а) яєчне виробництво; б) м'ясне виробництво; в) інкубаторні станції; г) батьківські стада; д) регіональні науково-дослідні установи; е) комбикормові заводи.

Аналіз матеріалів з вирощування і реалізації м'яса птиці у живій вазі за досліджуваний період свідчить про те, що перші 10 років характеризувалися погіршенням цих показників, а починаючи з 2001 – 2002 рр. відбувалося поступове відновлення і перевищення обсягів одержання і реалізації м'яса птиці (табл. 3).

Таблиця 3 – Вирощування і реалізація м'яса птиці у живій вазі, тис. т.

Категорії господарств	Показники	Роки		
		1990	2000	2011
Сільгосп-підприємства	Вирощено птиці	509,6	58,7	1092,0
	Реалізовано птиці	473,6	48,6	1052,0
Господарства населення	Вирощено птиці	430,5	206,2	224,0
	Реалізовано птиці	470,0	214,1	245,2
Усі категорії господарств	Вирощено птиці	940,1	264,9	1316,0
	Реалізовано птиці	944,2	262,7	1297,2

При цьому необхідно відзначити, що в господарствах населення обсяги вирощування і реалізації після зменшення за 10-ти річний період у 2011 році у порівнянні з 2000 роком відновилися відповідно лише на 8,6 та 14,5% і були меншими ніж у 1990 році майже у 2 рази. М'ясне птахівництво сільгосппідприємств характеризувалося значним зростанням обсягів вирощування у 18,6 і реалізації м'яса птиці у живій масі у 21,6 рази і забезпечило загальне збільшення вирощування м'яса птиці на 375,9 тис. т. ніж у 1990 році [5].

Показники виробництва м'яса птиці усіх видів у забійній вазі переконливо свідчать про стабільне функціонування птахівництва м'ясного напрямку продуктивності (табл. 4).

Таблиця 4 – Показники виробництва м'яса птиці усіх видів у забійній вазі

Категорії господарств	Показники	Роки		
		1990	2000	2011
Сільгосп-підприємства	Вироблено м'яса птиці, тис. т	356,8	64,8	811,0
	Рентабельність виробництва м'яса, %	14,1	- 33,0	- 16,8
Господарства населення	Вироблено м'яса птиці, тис. т	351,6	128,4	184,2
Усі категорії господарств	Вироблено м'яса птиці, тис. т	708,4	193,2	995,2
	в т. ч. на душу населення, кг	13,62	3,97	21,89

За даними 2011 року на долю сільгоспідприємств припадає 81,5% загального обсягу виробництва пташиного м'яса у забійній вазі, який перевищено у порівнянні з 1990 роком на 286,8 тис. т. або на 40,5%. Виробництво м'яса птиці у забійній вазі в усіх категоріях господарств в розрахунку на душу населення зросло на 60,7%. Однак, рентабельність виробництва пташиного м'яса, хоча поступово й покращується, але залишається від'ємною [4].

В структурі виробництва м'яса всіх видів тварин доля пташиного м'яса у 1990 році складала 16,3%, а в 2011 році зросла до 46,5%.

Показники розвитку галузі птахівництва свідчать про те, що в результаті інвестування в країні відбулося досить швидке збільшення обсягів виробництва харчових яєць та м'яса птиці і при збереженні темпів зростання у найближчі роки буде повністю насичений внутрішній ринок і з'явиться можливість експорту продукції птахівництва в інші країни. Для цього Кабміном України передбачається досягти у птахівництві в 2015 році [3]:

- одержання за рік від курки-несучки до 290 штук яєць;
- збільшення поголів'я птиці до 698 млн. голів;
- виробництво яєць довести до 17 – 20 млрд штук;
- виробництво м'яса птиці у забійній вазі довести до 1310 тис. т;
- забезпечення рентабельного ведення галузі птахівництва.

Висновки. Подальший розвиток птахівництва має забезпечуватись за рахунок: стимулювання збільшення обсягів виробництва продукції товаровиробниками різних форм господарювання; державної фінансової підтримки крупнотоварних спеціалізованих підприємств по виробництву яєць і м'яса птиці; стимулювання підвищення ефективності виробництва і якості продукції птахівництва у дрібнотоварних і кооперативних

формуваннях; чіткого застосування технічних і технологічних регламентів виробництва і переробки продуктів птахівництва.

Література

1. Бесулін В.І., Гужва В.І., Куцак С.М. та ін. /Птахівництво і технологія виробництва яєць та м'яса птиці.-Біла Церква: 2003.-448 с.
2. Сільське господарство України за 2008 рік /Статистичний збірник.-К.: Держкомстат України, 2009.-370 с.
3. Державна цільова програма розвитку тваринництва на період до 2015 року, 2009.-25 с.
4. Петруша Є.З., Науменко О.А., Бойко І.Г., Кравцов Е.К. Стан та напрямки розвитку тваринництва України / Сучасні проблеми вдосконалення технічних систем і технологій тваринництва // Вісник ХНТУСГ.- Харків: ХНТУСГ, 2010.- Вип.95.- С. 246-250
5. Сільське господарство України – 2011 / Статистичний збірник. - К.: Держслужба статистики України, 2012.-386 с.

Анотація

В статтє приведены материалы анализа состояния отрасли птицеводства по динамике численности поголовья птицы, показателям производства яиц и мяса птицы в разных категориях хозяйств Украины за период с 1990 по 2011 годы, а также направления дальнейшего развития отрасли.

Summary

The paper presents the analysis of the materials of the poultry industry on the population dynamics of poultry, egg production and performance of poultry in different categories of farms in Ukraine for the period from 1990 to 2011, as well as areas for further development of the industry.